

Міністерство освіти і науки України

Київський національний лінгвістичний університет

ВОЛОДЬКО АННА МИКОЛАЇВНА

УДК 81'276.6:06.053.56

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ УСНОГО
ПОСЛІДОВНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ
(НІМЕЦЬКА ТА УКРАЇНСЬКА МОВИ)**

Спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської мови технічного спрямування № 1 Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, професор
САЄНКО Наталія Семенівна,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського”,
професор кафедри англійської мови
технічного спрямування № 1,
декан факультету лінгвістики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНОВАТИЙ Леонід Миколайович,
Харківський національний університет
імені Василя Назаровича Каразіна,
професор кафедри теорії та практики
перекладу англійської мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОЖЕДУБ Лідія Георгіївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри германської філології та
перекладу.

Захист відбудеться “27” лютого 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.01 Київського національного лінгвістичного університету (03680, м. Київ, вул. Лабораторна, 5/17).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

Автореферат розісланий “25” січня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Б. Бігіч

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Курс України на європейську інтеграцію сприяє розвитку нових галузей науки та техніки в країні, що в майбутньому передбачає створення нових підприємств та організацій і залучення іноземних інвестиційних потоків. Інноваційні галузі, потребу в яких мають не тільки державні та приватні установи, але й суспільство в цілому, створюють нові робочі місця та ставлять нові вимоги перед співробітниками, а саме: високий рівень професійної кваліфікації технічного персоналу, достатній для ділових переговорів та міжнародної співпраці рівень володіння іноземною мовою (ІМ) і наявність перекладачів зі знанням понятійної бази спеціальності для роботи із закордонними партнерами. Постійна потреба в інноваціях сприяє швидкій переорієнтації вищих навчальних закладів (ВНЗ) для навчання фахівців за вимогами нового соціального замовлення на підготовку висококваліфікованих працівників у різних галузях науки та техніки та перекладачів науково-технічних текстів зокрема.

Шляхом аналізу чинних сучасних вітчизняних та зарубіжних документів, нових уточнених ЗЄР та навчальних програм університетів встановлено рівень володіння ІМ С1 «Автономний» для початку навчання усного послідовного перекладу (УПП) у сьомому семестрі освітнього ступеня Бакалавр. За результатами аналізу засобів навчання зроблено висновки про відсутність підручників для навчання усного послідовного науково-технічного перекладу (УПНТП) та УПП у галузі відновлювальної енергетики (ГВЕ), що відповідає вимогам інноваційності, стрімкого розвитку на території України і впливу на життя суспільства та економіку.

Під студентами мовних спеціальностей розуміємо студентів спеціальності 035 Філологія спеціалізації Германські мови та література (переклад включно) освітнього ступеня Бакалавр, а методику навчання розроблено в межах дисципліни «Усний двосторонній переклад».

Проблемі перекладу приділяла увагу велика кількість фахівців, які досліджували різні питання: теоретичні та психологічні аспекти процесу перекладу (І.О. Зимня, В.Н. Крупнов, А.Ф. Ширяєв), комунікативний підхід до навчання перекладу (О. Каде, Л.К. Латишев, З.Д. Львовская, Р.К. Міньяр-Белоручев, Г.В. Чернов, А.Д. Швейцер), проблеми теорії УПП і синхронного перекладу (Р.К. Міньяр-Белоручев, Г.А. Самойленко, Г.В. Чернов, А.Ф. Ширяєв), питання навичок та вмінь, що входять до складу перекладацької компетентності (Н.М. Гавриленко, Я.Б. Ємельянова, І.К. Забродіна, W. Kutz, RASTE group), умови функціонування розумових механізмів перекладача під час УПП та психолінгвістичні моделі перекладу (Р.К. Міньяр-Белоручев, Л.М. Черноватий, E. Lauterbach, V. Moser-Mercer, D. Gile, D. Selescovitch, M. Lederer), взаємозв'язок навчання слухання та говоріння в межах професійної перекладацької діяльності (ПД) і навчання аудіювання як компонента професійної діяльності перекладача (Н.Н. Гавриленко). В межах дисертаційних досліджень педагогічного спрямування розглядалися питання формування перекладацької та професійної компетентності (А.В. Анненкова, Д.І. Бакало, Г. Готов, Я.Б. Ємельянова, І.К. Забродіна, О.М. Морозова, С.С. Копилова, Н.М. Соболев, Ю.О. Швецова), переклад як засіб навчання (Д.Ф. Лок, Х.М. Дадабаєв, І.Ю. Попович, Ю.М. Тельпуховська, А.О.

Зайченко), навчання різних видів усного перекладу (В.В. Алексєєва, Є.В. Белькова, Т.В. Ганічева, Ж.В. Живова, Г.О. Самойленко, Є.О. Червінко), навчання усного перекладу у спеціальних галузях знань (В.В. Бондаренко, Н.М. Гавриленко, Н.В. Кондрашова, О.Б. Павлик, М.Г. Цуциєва) і засобами інформаційно-комунікаційних технологій (Н.О. Макоед, А.В. Янковець). Однак недостатньо уваги приділено теоретичним та емпіричним дослідженням особливостей навчання УПНТП студентів мовних спеціальностей з врахуванням їхньої готовності до навчання УПП.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена: зростанням ролі усної комунікації у професійному спілкуванні, що сприяє розвитку нового соціального замовлення на кваліфікованих перекладачів; пріоритетністю завдання підготовки перекладачів з німецької мови зі знаннями понятійної бази у галузі науки і техніки у відповідності до сучасних професійних вимог та у ГВЕ зокрема; необхідністю формування перекладацької компетентності (ПК) у студентів мовних спеціальностей; відсутністю спеціальних досліджень проблем навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу та усного послідовного перекладу у галузі відновлювальної енергетики зокрема; відсутністю розробленої та науково обґрунтованої методики навчання УПНТП з урахуванням можливих труднощів у процесі навчання та виконання УПП.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної теми кафедри англійської мови технічного спрямування № 1 та кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Дослідження ефективних шляхів навчання професійно орієнтованого іншомовного спілкування та перекладу в аспекті євроінтеграції» (від 14 січня 2015 року). Тему дисертаційної роботи «Методика навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу (німецька та українська мови)» затверджено бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 6 від 27 вересня 2016 року).

Об'єктом дослідження є процес навчання усного послідовного науково-технічного перекладу студентів спеціальності 035 Філологія спеціалізації Германські мови та література (переклад включно) освітнього ступеня Бакалавр.

Предметом дослідження є методика навчання усного послідовного науково-технічного перекладу у галузі відновлювальної енергетики з урахуванням рівня готовності студентів до здійснення перекладацької діяльності.

Мета дисертаційного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці методики навчання УПНТП з урахуванням рівня готовності студентів до здійснення перекладацької діяльності. Для досягнення зазначеної мети дослідження потрібно вирішити такі **завдання**: 1) проаналізувати сучасний стан навчання УПП і підручники за їх спрямованістю на формування ПК; визначити компоненти психологічного змісту УПП та готовності студентів до виконання УПП; 2) дослідити сутність поняття УПП в межах запропонованої методики навчання та визначити склад ПК; 3) встановити особливості німецькомовного наукового дискурсу (НД): дослідити його різновиди, характеристики понятійної бази та тематичних категорій у ГВЕ; створити тлумачний

та термінологічний словники з галузі; 4) обґрунтувати та розробити методику навчання майбутніх перекладачів: відібрати та організувати матеріали для навчання; розробити підсистему вправ для навчання УПП у галузі відновлювальної енергетики, реалізувати її у відповідних комплексах вправ; розробити та обґрунтувати модель навчання; 5) експериментально перевірити ефективність розробленої методики навчання УПНТП, визначити ефективні та ергономічні підходи до її оцінювання та сформулювати методичні рекомендації.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

1) критичний аналіз теоретичної літератури з методики, перекладознавства, лінгвістики, психолінгвістики та психології стосовно досліджуваної проблеми; 2) аналіз програм та підручників для навчання УПП; 3) опитування студентів та викладачів; 4) лінгвометодичний аналіз автентичних німецькомовних статей, документів та аудіо-візуальних матеріалів; 5) наукове спостереження за навчальним процесом для визначення наповнення та тривалості етапів навчання УПП; 6) проведення перед- та післяекспериментальних зрізів та експериментального навчання; 7) перевірка результатів навчання методами математичної статистики для підтвердження ефективності методики навчання та валідності результатів.

На захист виносяться такі **наукові положення**:

1. Підвищення ефективності навчання майбутніх перекладачів УПП досягається шляхом використання технічних та нетехнічних, основних та допоміжних засобів, які сприяють мотивації студентів до навчання УПП.

2. Методика навчання УПП, яка базується на засадах комунікативно-ігрового методу навчання з використанням елементів змагання та перевтілення є ефективною за умов: створення реальної перекладацької ситуації з використанням інформаційних технологій навчання та парного чи групового способу виконання.

3. Оволодіння студентами перекладацькою компетентністю в УПП є раціональнішим за умови поступового переходу від вправ для навчання мікрореферування, абзацно-фразового та реферативного перекладу до вправ для навчання УПП аудіо-візуальних матеріалів (АВМ).

4. Ефективне формування ПК можливе за умови використання спеціальних форм, способів та засобів контролю перекладу з само- та взаємооцінюванням, що підвищує здатність студентів до саморефлексії та сприяє самонавчанню УПП.

5. Навчання УПНТП характеризується кращими результатами за варіантом методики, що ґрунтується на поступовому переході від жорсткого до гнучкого ступеня керованості навчальним процесом.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику навчання УПП у ГВЕ з урахуванням готовності студентів до навчання УПП та особливостей компонентного складу ПК, а саме: узагальнено теоретичні результати досліджень вітчизняних та іноземних науковців щодо складових ПК та виокремлено компетентності, які сформовані до початку навчання УПП та ті, які формуються під час навчання; проаналізовано особливості готовності студентів до навчання УПП та визначено модель УПП; *удосконалено* критерії оцінювання УПП та перекладацької ситуації загалом; *подальшого розвитку* набуло дослідження НД німецької мови та проаналізовано понятійну базу у ГВЕ з метою створення навчальних словників,

структурної подачі та повтору навчального матеріалу в межах навчальних модулів і врахування поступового наростання рівня складності текстів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці комплексів вправ для навчання усного послідовного перекладу у ГВБ; укладанні діагностичної таблиці само- та взаємооцінювання студентів, контрольних листів самооцінювання, німецькомовного тлумачного словника, двомовного термінологічного словника у ГВБ та методичних рекомендацій для викладачів перекладу щодо використання запропонованої методики навчання.

Методику навчання УПП у ГВБ **впроваджено** в навчальний процес на кафедрі німецької та другої іноземної мови факультету іноземних мов і гуманітарних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт впровадження від 25 листопада 2015 р., протокол № 3), на кафедрі романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету (акт впровадження від 28 серпня 2016 р., протокол № 7), на кафедрі перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка (акт впровадження від 28 серпня 2016 р., протокол № 1) та на кафедрі романо-германської філології та перекладу Черкаського державного технологічного університету (акт впровадження від 27 жовтня 2016 р., протокол № 4).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження викладено у шести наукових статтях у фахових виданнях, одна стаття опублікована в іноземному фаховому виданні, та 15 тезах доповідей на конференціях та двох апробацій за кордоном в межах курсів з методики викладання німецької мови.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних та науково-методичних *міжнародних* конференціях: «Формула компетентності перекладача» (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2012-2014, 2016 рр.); «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Національний університет „Острозька академія”, 2012 р.); «Вища освіта в Україні і Болонський процес: стан, проблеми і перспективи» (Європейський університет, м. Київ, 2012 р.); «Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі» (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013 р.); «Іншомовна освіта у вищій технічній школі: методи, підходи, технології» (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2013-2015 рр.); «Лінгвістика. Комунікація. Освіта» (Луганська державна академія культури і мистецтва, 2014 р.); «Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов» (Тернопільський національний економічний університет, 2014 р.); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2015 р.); «Проблеми іншомовної освіти в епоху глобалізації» (Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2016 р.); *всеукраїнських* конференціях: «Інформаційні технології в професійній діяльності» (Рівненський державний гуманітарний університет, 2014 р.); «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця» (Полтавський національний технічний

університет імені Юрія Кондратюка, 2014 р.); «Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування» (Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2014 р.). Також проведено апробацію результатів дослідження закордоном: в межах курсу з методики викладання німецької мови як іноземної у мовній академії «Sprachenakademie Aachen» (Університет прикладних наук, м. Аахен, Німеччина, 2015 р.) та підвищення кваліфікації «Methodik/Didaktik mit Fokus auf Beruf» (Гете-Інститут, м. Мюнхен, Німеччина, 2017 р.).

Структура й обсяг дисертації зумовлена її цілями і завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (239 сторінок) та додатків. Повний обсяг дисертації – 338 сторінок. Список використаних джерел розміщений на тридцяти дев'яти сторінках і налічує 357 джерел, серед яких – 96 англійською, німецькою, французькою та польською мовами. Робота містить 28 таблиць і 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **“Теоретичні передумови навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу”** на підставі аналізу методичної, психологічної та педагогічної літератури визначено теоретичні передумови навчання майбутніх перекладачів УПП у ГВЕ. Результати проведеного аналізу теоретичних та емпіричних досліджень дали змогу зробити висновки щодо складових УПП, його етапів та місця у різних галузях знань.

Розглянувши різні визначення поняття “переклад” та “усний послідовний переклад”, ми сформулювали загальне визначення науковців щодо вказаних термінів та власне визначення, яке деталізувало та доповнило попередні. УПП – усний переклад тексту після слухового та, можливо, паралельного зорового, одноразового сприйняття, із записом чи без запису перекладацьким скорописом, що з огляду на стресовий перебіг перекладацької ситуації та особливості компонентів психологічного змісту УПП супроводжується складними умовами роботи мисленнєвих механізмів (сприйняття, пам'ять, осмислення, переключення з мови оригіналу на мову перекладу тощо).

Нами сформульовано визначення поняття “навчання УПП” як процесу взаємодії викладача і студентів, з метою мотивації останніх, спрямування їхніх навчальних дій для досягнення максимальних результатів в УПП та контроль ефективності засвоєння вивченого матеріалу і його застосування на практиці.

Для визначення складових компетентностей ПК та підвищення ефективності методики навчання нами було проаналізовано склад та зміст ПК, запропоновані різними науковцями, поміж яких за спільними ознаками виділено 13 та поділено на дві групи: 1) компетентності, сформовані до початку навчання УПП: комунікативні (лінгвістична, прагматична, мовленнєва, лінгвосоціокультурна) та спеціальні (технологічна, дискурсивна, базова, особистісна, соціальна) компетентності; 2) компетентності, які формуються у процесі навчання УПП: предметна, стратегічна, навчально-пізнавальна, психологічна.

У межах першої групи визначено компетентності, які не входили до основних цілей методики навчання УПП, але були враховані з метою їх удосконалення. До

другої групи увійшли компетентності, які формуються лише у процесі навчання УПП та є складовими компетентностями ПК, характерними для УПП.

Визначено *професійну* мету навчання УПП, що характеризується демонстрацією студентам реальних перекладацьких ситуацій та ознайомленням зі структурою та жанрами НД з подальшим виконанням УПП у ГВЕ. *Практична* мета передбачає розвиток та удосконалення складових ПК під час виконання імітованої перекладацької діяльності. Під *виховною* метою навчання, що визначається навчально-пізнавальною та психологічною компетентностями, розуміємо вирішення завдань проблемного та проблемно-пошукового характеру та виконання завдань, які імітують реальну професійну перекладацьку ситуацію. Сформульовано *освітню* мету, яка реалізується на основі матеріалів для навчання та передбачає оволодіння предметною та стратегічною компетентностями, а саме, загальнонауковими та спеціальними знаннями понятійної бази у ГВЕ та факторами впливу на якість перекладу. З'ясовано основні характеристики *розвивальної* мети навчання, що ґрунтується на розвитку навчально-пізнавальної та психологічної компетентностей шляхом мотивації студентів до самокерованості навчальним процесом, що сприятиме саморефлексії, удосконаленню вміння самостійної роботи, підготовці до УПП за допомогою використання інформаційних технологій та визначенню недоліків власних механізмів, що впливають на переклад (а саме, пам'ять, увага, прогнозування та інші), для покращення швидкості та якості УПП.

Визначено оптимально ефективний метод навчання УПП – комунікативно-ігровий з використанням ігрових прийомів з елементами змагань та перевтілення, який реалізується шляхом використання ігрової та інформаційно-комунікаційної технологій навчання, а саме, застосування дидактичних та кваліфікаційних ділових ігор, що моделюють близькі до реальних перекладацькі ситуації із залученням студентів до само- та взаємооцінювання перекладів, та орієнтація на використання інформаційних технологій навчання.

Засоби навчання відбиралися за такими критеріями: матеріальна форма засобу та виконання функції реалізація діяльності, орієнтованість на мету навчання, забезпечення управління діяльністю учасників навчального процесу, відповідність стандартам сучасних технологій навчання (див. табл. 1):

Таблиця 1

Засоби навчання усного послідовного перекладу

Етап →	Доперекладацький (цикл 1-2)		Власне перекладацький (цикл 3-5)	
↓ Засоби →	Основні	Допоміжні	Основні	Допоміжні
Технічні	-	блог	АВМ	блог; audocity
Нетехнічні	стаття	транскрипт	-	-

Умовні позначення до табл. 3: АВМ – аудіо-візуальні матеріали; audocity – редактор звукових файлів.

Проведено комплексний аналіз особливостей психологічного змісту УПП та компонентів готовності студентів до навчання УПП. Це сприяло створенню моделі УПП, на основі якої розроблено діагностичну таблицю само- та взаємооцінювання, за якою студенти визначають та деталізують проблеми під час УПП, встановлюють причин їх виникнення та отримують рекомендацій щодо їх подальшого уникнення. На відміну від контролю з боку викладача, використання діагностичної таблиці

само- та взаємооцінювання розвиває у студентів вміння самооцінювання, що підвищує їхню здатність до саморефлексії, сприяє самостійності у навчанні і зміні ступеня керованості навчальним процесом (див. табл. 2).

Таблиця 2

Фрагмент таблиці само- та взаємооцінювання студентів

Загальна проблема	Деталізація проблеми	Причина	Рекомендації
На рівні розуміння тексту оригіналу			
Не розумію текст оригіналу	Конкретні слова	Не засвоєно лексику	Повторити лексику з попередніх занять
	Загальний смисл	Не проведено попередньої підготовки до перекладу	Додатково опрацювати тему тексту оригіналу

Окрім визначення методичних та психологічних передумов навчання УПП проведено аналіз лінгвістичних особливостей німецькомовного НД. До основних стратегій наукового дискурсу належить визначення проблемного питання, аналіз проведених досліджень та проблематики, формулювання мети дослідження та гіпотез, планування вивчення теорії про предмет дослідження, аналіз, оцінювання та демонстрація результатів експериментів. З огляду на варіативність комунікативних завдань виокремлюють три жанри НД: ядерні, периферійні та суміжні. Для методики навчання УПП характерним є суміжний жанр наукового дискурсу, який є граничним між науковим та іншими типами дискурсу, що характерно для використовуваних нами навчальних матеріалів та комунікативних ситуацій: повідомлення, доповіді, інтерв'ю (див. табл. 3).

Таблиця 3

Різновиди наукового дискурсу та їхні характеристики

Різновиди	Характеристики
Навчальні матеріали для дидактичної ділової гри	
Науково-популярні	Адресовано неспеціалістам
Науково-технічні	Спеціалізована технічна складова в поєднанні з іншими видами дискурсів
Навчальні матеріали для кваліфікаційної ділової гри	
Власне наукові	Високий рівень інформативності, академічність викладу, адресовано спеціалістам

Дослідження наукового дискурсу сприяло визначенню та аналізу основних лексичних труднощів у ГВЕ: особливості понятійної бази, лексична синонімія, багатоскладові терміни-композиції, запозичення, скорочення та наукова фразеологія. Аналіз тематичного наповнення німецькомовних документів, що регламентують розвиток енергетики, сприяв визначенню лексичних одиниць, які увійшли у розроблений нами німецькомовний тлумачний та двомовний термінологічний словники. Проаналізовано типові способи перекладу в залежності від необхідної міри інформативної впорядкованості тексту перекладу та комунікативного завдання: скорочений (буквальний, семантичний і комунікативний переклад) або повний переклад (вибірковий/функціональний переклад).

Вищеописані результати проведених нами досліджень стали теоретичним підґрунтям для розробки методики та створення моделі навчання УПП у ГВЕ з урахуванням готовності студентів до навчання УПП та особливостей ПК, що було метою наступного розділу.

У другому розділі **“Технологія навчання майбутніх перекладачів усного-послідовного науково-технічного перекладу”** представлено особливості відбору та організації матеріалів для навчання майбутніх перекладачів УПНТП. Визначено критерії відбору навчальних матеріалів та порядок їх використання у підсистемі вправ. Описано розроблену методику навчання УПП, представлено підсистему вправ для навчання УПП та модель навчального процесу.

Відібрані засоби навчання відповідають таким критеріям матеріалів для навчання студентів з рівнем володіння ІМ С1: автентичність, новизна та актуальність інформації, обсяг в залежності від виду перекладу, варіативність типів і жанрів текстів та урахування рівня професійної спрямованості. Оскільки виконання УПП є новим для студентів, для мінімізації психологічного навантаження студентів на доперекладацькому етапі навчання пропонуємо для роботи автентичні, публіцистичні статті (за Н.І. Гез, Н.Д. Гальсковою), які сприяють отриманню предметних знань у ГВЕ та вправляння у мікрореферуванні та абзацно-фразовому перекладі, та АВМ – на власне перекладацькому етапі.

У процесі дослідження було проаналізовано 243 текстів та АВМ (загальною тривалістю приблизно 68 годин), з яких відібрано 47, а саме, науково-популярні фільми; прес-конференції, подіумні дискусії, конференції, урядові доповіді, дискусії, прес-конференції; інформативні відео та інформаційні програми, що відповідають визначеним критеріям.

Очевидною є позитивна динаміка навчання УПП під час використання основних засобів навчання у запропонованому нами порядку – від статей (під час навчання мікрореферування, абзацно-фразового перекладу) до АВМ (під час навчання реферативного перекладу та УПП). Такий порядок використання навчальних матеріалів є продуктивним, тому що увага студентів сфокусована не на структурі текстів, а на їх лексичному змісті та на розвитку і вдосконаленні перекладацьких вмінь. У кожній наступній вправі статті мають ускладнену лексику, що готує студентів до подальшої роботи з АВМ у послідовності – від теленовін та інформативних відео до доповідей та подіумних дискусій. Використання відібраних навчальних матеріалів сприяє зниженню вірогідності виникнення стресу у студентів під час УПП та труднощів, пов'язаних з формою навчальних матеріалів, оскільки поступовий перехід від простих (статей) до складних (АВМ) матеріалів сприяє комфортній атмосфері як на аудиторних заняттях, так і під час самостійної роботи студентів. Підсистема вправ для навчання УПНТП спрямована на формування ПК і поділяється на групи та підгрупи вправ. Навчання УПП поділено нами умовно на етапи навчання: доперекладацький, до якого належать групи вправ 1-5, та власне перекладацький етап навчання – група вправ 6 для навчання УПП на рівні тексту (див. табл. 4).

**Підсистема вправ для навчання усного послідовного
науково-технічного перекладу**

Група 1:	<i>для набуття та перевірки засвоєння декларативних знань про усний переклад</i>
	Підгрупа 1.1: на перевірку знань про специфіку усного послідовного перекладу (види, ситуації застосування, труднощі, вибір і розвиток стратегій перекладу, характеристики перекладача)
	Підгрупа 1.2: на визначення факторів впливу на здійснення перекладу
Група 2:	<i>для актуалізації предметних знань у галузі відновлювальної енергетики</i>
	Підгрупа 2.1: на формування навички утримування лексичних одиниць у пам'яті
	Підгрупа 2.2: на удосконалення лексичних навичок встановлення контекстуального значення лексичних одиниць
	Підгрупа 2.3: на формування рецептивних та репродуктивних лексичних перекладацьких навичок у науковому дискурсі
	Підгрупа 2.4: на усунення лексичних труднощів під час перекладу
	Підгрупа 2.5: на удосконалення вміння використання довідкових джерел та інформаційних технологій під час підготовки до усного послідовного перекладу
Група 3:	<i>для навчання мікрореферування</i>
	Підгрупа 3.1: на формування навичок мікрореферування
	Підгрупа 3.2: на розвиток вмінь мікрореферування
	Підгрупа 3.3: на повторення основних принципів перекладацького скоропису та формування навичок його застосування
Група 4:	<i>Для навчання абзацно-фразового перекладу</i>
	Підгрупа 4.1: на формування навичок абзацно-фразового перекладу
	Підгрупа 4.2: на розвиток вмінь абзацно-фразового перекладу
Група 5:	<i>для навчання реферативного перекладу</i>
	Підгрупа 5.1: на формування навичок реферативного перекладу
	Підгрупа 5.2: на розвиток вмінь реферативного перекладу
Група 6:	<i>для навчання усного послідовного перекладу</i>
	Підгрупа 6.1: на формування та удосконалення навичок усного послідовного перекладу з використанням перекладацького скоропису
	Підгрупа 6.2: на розвиток та удосконалення вмінь усного послідовного перекладу з використанням перекладацького скоропису

Метою вправ першої групи є набуття та перевірка засвоєння декларативних знань про УПП, перевірка знань про специфіку УПП та визначення факторів впливу на здійснення перекладу.

Основними цілями вправ груп 2-5, є підготовка студентів до виконання УПП шляхом актуалізації предметних знань у ГВЕ та послідовного формування навичок і розвиток вмінь мікрореферування, абзацно-фразового та реферативного перекладів. Таким чином, студенти ще до початку безпосереднього навчання УПП знають, як підготуватися до його виконання та які чинники впливають на успішність

перекладацької ситуації та якість тексту перекладу і вміють контролювати ситуацію перекладу (на рівні мікрореферування, абзацно-фразового та реферативного перекладу), залишатися витривалими, уникати стрес та швидкої втоми, правильно реагувати на екстраординарні ситуації.

Метою вправ групи 6 є формування навичок та розвиток умінь УПП. У процесі навчання студенти удосконалюють предметні знання у спеціальній галузі знань та знання про професійну поведінку перекладача (від отримання замовлення до завершення його виконання). Крім того студенти розвивають власні стратегії перекладу, вміння аналізу та зіставлення особливостей понять НД двох мов, відбору та обґрунтування обраних перекладацьких стратегій та використання цих умінь на практиці в умовах дефіциту мовних засобів та часу, вміння самостійно тренувати УПП за допомогою інформаційних технологій та визначати та виправляти недоліки перекладу для покращення якості та швидкості перекладацьких дій та тексту перекладу.

Для досягнення максимальних результатів у навчанні нашу увагу було сконцентровано також на використанні ділових ігор з елементами перевтілення та ролями, підбір яких здійснювався з урахуванням інтересів та схильностей студентів. Отримавши певну роль, студент підпорядковувався правилам її поведінки: розвиваючись і виконуючи характерні для реальної перекладацької ситуації завдання. Важливо наголосити, що під час ділової гри студент може виконувати завдання складніші тих, які на певному життєвому етапі він виконує у повсякденному житті та ті, які не притаманні його віку. У запропонованій методиці навчання використовуються соціальні, професійні, міжособистісні (клієнт – перекладач, перекладач – колега) та «секретні ролі» (контролююча особа або командний гравець) для підвищення мотивації та ефективності студентів.

Наведемо приклади вправ підсистеми для навчання усного послідовного науково-технічного перекладу.

Група 1. Вправи для набуття та перевірки засвоєння декларативних знань про усний переклад

Мета: перевірка у студентів сформованості рівня залишкових знань про УПП та повторення вивченого матеріалу з курсу попередніх лекцій та практичних занять.
Спосіб виконання: у групі. *Контроль:* груповий, усний. *Час виконання:* 5 хв.

Завдання. Welche Aussagen über die ethischen und rechtlichen Prinzipien des Dolmetschers sind richtig (R) und welche sind falsch (F)? Markieren Sie R oder F.

1.	Dolmetscher lassen ihre eigene Meinung spürbar werden.	
2.	Sie sollen Emotionen zeigen.	
3.	Sie sollen die Inhalte der Verdolmetschung nicht bewerten.	
4.	Sie geben die Aussagen nicht vollständig und wahrheitsgetreu wieder.	
5.	Sie dürfen hinzufügen und weglassen.	

Група 2. Вправи для актуалізації предметних знань у галузі відновлювальної енергетики

Мета: розвиток уміння утримувати лексичні одиниці у пам'яті. *Спосіб виконання:* парний. *Контроль:* індивідуальний/парний, усний. *Час виконання:* 10 хв.

Завдання. 1) hören Sie die Wörter und wiederholen Sie sie nacheinander.
2) hören Sie die Wörter und wiederholen Sie ihre Übersetzung nacheinander.

3) hören Sie die Wörter und wiederholen Sie sie und ihre Übersetzung nacheinander.

Вправа 3 Student A читает слова вголос (темп мовлення: середній) – студент B повторює слова та їх переклад по порядку.

Слова: Atemwegserkrankung, Gesundheitssystem, fossil, Kraftwerksleistung, Strombedarf, liefern, Windkraftwerken, Kohlekraftwerk, Vergütung, Einspeisetarif

Група 3. Вправи для навчання мікрореферування

Мета: засвоєння студентами послідовності дій під час виконання мікрореферування з використанням ПС з акцентом на змісті тексту оригіналу. **Спосіб виконання:** парний. **Контроль:** індивідуальний/парний, усний. **Час виконання:** 15 хв.

Завдання. Sie haben vom Arbeitgeber den Text der Rede im voraus bekommen, deshalb haben Sie schon einige Schlüsselwörter in Ihrem Block geschrieben. Hören Sie den vom ihrem Partner vorgelesenen Abschnitt TO1 und schreiben Sie den mit der Notizentechnik ein, dolmetschen Sie den Abschnitt aufgrund der eigenen Notizen.

Student A	Student B
TO1	TO1
Windkraft wird stark ausgebaut. Das Geschäft mit dem Wind brummt in Deutschland: Der deutsche Windmarkt ist in diesem Jahr rasant gewachsen und steht vor dem stärksten Ausbau seit gut zehn Jahren.	Windkraft f – енергія вітру brummen – процвітати (про бізнес) Windmarkt m – ринок вітрової енергії

Група 4. Вправи для навчання абзацно-фразового перекладу

Мета: формування навичок прогнозування під час абзацно-фразового перекладу на рівні понадфразової єдності з опорою на ПС. **Спосіб виконання:** парний. **Контроль:** індивідуальний/парний, усний. **Час виконання:** 35 хв.

Завдання. Heute sind Sie mit den Arbeitsbedingungen gar nicht zufrieden, da es im Raum zu laut ist und Sie einige Wörter der Rede nicht hören können, deshalb müssen Sie diese Wörter aus dem Zusammenhang erraten. **Student A:** verdecken Sie die Spalte des Partners und lesen Sie den Abschnitt vor. Sagen Sie beim Lesen «Störgeräusch» statt markierter Wörter. **Student B:** dolmetschen Sie den gehörten Text mithilfe der Notizentechnik. Statt «Störgeräusch» prognostizieren Sie ein kontextbezogenes Wort.

Student A	Student B
World Wind Energy Association (WWEA) – Всесвітня Асоціація вітроенергетики (ВС) aufstellen – встановлювати umweltfreundlich – екологічний Kraftwerksleistung f – потужність электростанцій Stilllegung f – виведення з експлуатації	Im letzten Jahr wurden nach Angaben der World Wind Energy Association (WWEA) Windkraftanlagen mit einer gesamten <u>Leistung</u> von rund 40 Gigawatt (GW) neu aufgestellt . Damit liegt die globale Leistung der umweltfreundlichen Energie Ende 2011 bei 237 GW. Dies entspricht der Kraftwerksleistung von rund 280 Atomreaktoren. Zum Vergleich: Derzeit liefern weltweit rund 380 Atomreaktoren <u>Strom</u> . Durch Stilllegungen geht die Atomstromproduktion aber insgesamt zurück.

Група 5. Вправи для навчання реферативного перекладу

Приклад 1. Мета: розвиток навчально-пізнавальних вмінь. **Спосіб виконання:** у групах. **Контроль:** індивідуальний/парний, усний. **Час виконання:** 20 хв.

Завдання. Referieren Sie den ganzen audiovisuellen Text mithilfe der Notizentechnik. Hören Sie bitte ohne anzuhalten.

Приклад 2. *Мета:* розвиток вмінь самостійної роботи з текстом оригіналу та підготовки до УПП. *Спосіб виконання:* у групах. *Контроль:* індивідуальний/парний, усний. *Час виконання:* 20 хв.

Завдання. Lesen Sie das Skript des gehörten audiovisuellen Textes, fassen Sie das Wörterbuch zusammen; setzen Sie das Hauptwörterbuch im Mikroblog fort.

Група 6. Вправи для навчання усного послідовного перекладу

Приклад 1. *Мета:* вдосконалення вмінь підготовки до УПП шляхом використання транскрипту. *Спосіб виконання:* у групах. *Контроль:* індивідуальний/парний, усний. *Час виконання:* 30 хв.

Завдання. Lesen Sie das Skript zum audiovisuellen Text, übersetzen Sie die unbekanntenen Wörter laut dem Kontext und mithilfe der interaktiven Mittel. Dolmetschen Sie den audiovisuellen Text mithilfe der Notizentechnik.

Приклад 2. *Мета:* розвиток умінь паралельного прослуховування, запису та дешифрування ПС і оформлення тексту перекладу. *Спосіб виконання:* у групах. *Контроль:* індивідуальний/парний, усний. *Час виконання:* 15 хв.

Завдання. Hören Sie den audiovisuellen Text Kleinwindanlagen – Windenergie aus dem heimischen Garten, dolmetschen Sie mithilfe der Notizentechnik.

Зауважимо, що окрім наведених прикладів вправ кожен навчальний модуль закінчується навчальною конференцією, яка імітує умови реальної професійної перекладацької діяльності, та наприкінці змістового модуля студенти виконують МКР, тематичне наповнення якої відповідає вивченим темам у ГВЕ. Наведемо приклад завдання навчальної конференції:

Завдання. Ihre Gruppe nimmt als Dolmetscherguppe an der Konferenz «Windkraft» teil. Ihre Aufgabe in der Konferenz ist das Konsekutivdolmetschen ins Ukrainische des Vortrags des deutschen Wissenschaftlers zum Thema «Windkraft – Auswirkungen auf Mensch und Umwelt». **Student (Dolmetscher):** dolmetschen Sie den Abschnitt des audiovisuellen Textes mithilfe der Notizentechnik. **Andere Studenten:** schreiben Sie die Fehler ein, die Sie beim Dolmetschen bemerkt haben oder die Ihrer Meinung nach die Verdolmetschung verschlechtern.

Підсистема вправ реалізується в комплексі вправ за розробленою моделлю організації навчального процесу на прикладі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» в межах навчальної дисципліни «Усний двосторонній переклад», що вивчається у першому семестрі четвертого року навчання (див. табл. 5).

Таблиця 5

Модель навчання усного послідовного перекладу

Модуль	Аудиторна робота	Самостійна робота
Навчальна дисципліна «Усний двосторонній переклад»	72 годин (2 кредити)	108 (72+36) годин
Змістовий модуль «Усний послідовний переклад у галузі відновлювальної енергетики»	36 годин (1 кредит)	36 годин
Інформативно-мотиваційне вступне заняття-дискусія	2 години	2 години

Вступне заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки	2 години	2 години
1. Навчальний модуль «Відновлювальна енергія: енергія вітру»	10 годин	10 годин
2. Навчальний модуль «Відновлювальна енергія: сонячна енергія»	10 годин	10 годин
3. Навчальний модуль «Відновлювальна енергія: біомаса»	10 годин	10 годин
МКР	2 години	2 години

Змістовий модуль «УПП у ГВЕ» складається з шести основних компонентів: інформативно-мотиваційного вступного заняття-дискусії, вступного заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки, трьох навчальних модулів, кожен з яких закінчується навчальною конференцією, і МКР.

У третьому розділі **“Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх перекладачів усного послідовного перекладу у галузі відновлювальної енергетики”** описано результати розвідувального (вересень–квітень 2012–2013) та основного, природного, вертикально-горизонтального, методичного експерименту (вересень–жовтень 2013–2014 рр.) щодо навчання майбутніх перекладачів УПП на базі факультету лінгвістики НТУУ “КПІ ім. І. Сікорського”, у яких взяли участь 48 студентів четвертого курсу.

З метою визначення оптимального режиму роботи у процесі навчання УПП з-поміж індивідуального, в парах та підгрупах, доцільності використання аудіозапису тексту перекладу, визначення лінгвістичних особливостей НД у ГВЕ та труднощів в процесі перекладу у вересні–квітні 2012–2013 навчального року було проведено розвідувальний експеримент з 16 студентами четвертого курсу факультету лінгвістики «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Аналіз результатів розвідувального експерименту підтвердив *гіпотезу* про ефективність навчання у підгрупах та парах, що стимулює взаємодію в групі та сприяє позитивній атмосфері навчання.

Режим виконання вправ – індивідуальний, в парах або підгрупах на власне перекладацькому етапі навчання – був варійованою величиною розвідувального експерименту: у ЕГ 1 студенти виконували вправи власне перекладацького етапу індивідуально за допомогою технічних засобів, студенти ЕГ 2 – в парах, студенти ЕГ 3 – у підгрупах. За результатами дослідження виявлено, що студенти не готові до самостійного навчання в індивідуальному режимі, оскільки: а) відчують дискомфорт під час виконання завдань не з живим слухачем, а записуючи переклад у форматі mp3; б) немотивовані через постійно відстрочений та вибірковий контроль тексту перекладу з боку інших студентів та викладача; в) потребують додаткового навчання, як самостійно працювати над УПП.

На основі отриманих результатів розвідувального експерименту визначено переваги використання режимів виконання вправ у парах та підгрупах у розробленій нами методиці навчання УПП.

Гіпотеза основного експерименту – досягнення високого рівня сформованості перекладацької компетентності під час виконання усного послідовного перекладу у галузі відновлювальної енергетики є можливим за умови: 1) використання

комплексу вправ зі зміною видів перекладу (мікрореферування, абзацно-фразовий, реферативний), які логічно передують УПП, у близьких до реальних умовах та з урахуванням готовності студентів до навчання та виконання професійної діяльності; 2) формування та розвитку у студентів предметної, стратегічної, навчально-пізнавальної та психологічної компетентностей; 3) використання ефективних способів контролю, що підвищують здатність студентів до рефлексії (листки самооцінювання та діагностична таблиця само- та взаємооцінювання студентів); 4) вибору оптимально ефективного ступеня керованості навчальним процесом: від жорсткого до гнучкого.

Варійованою умовою експерименту був ступінь керованості навчальним процесом: виконання вправ в ЕГ-1 та ЕГ-3 з поступовим переходом від жорсткого до гнучкого ступеня керованості навчальним процесом і виконання вправ з жорстким ступенем керованості в ЕГ-2 та ЕГ-4 протягом усього періоду навчання (див. табл. 6).

Таблиця 6

Порівняння варіантів методики навчання УПП

Етап навчання		Варіант 1 (ЕГ 1 і 3)	Варіант 2 (ЕГ 2 і 4)
<i>Доперекладацький</i>		Жорсткий ступінь керованості	Жорсткий ступінь керованості
1.	Інформативно-мотиваційне вступне заняття-дискусія		
2.	Вступне заняття з перекладацького скоропису, перекладацької етики та технічної підготовки		
3.	Цикли 1-2	Відносно жорсткий ступінь керованості	
<i>Власне перекладацький</i>		Гнучкий ступінь керованості	
4.	Цикли 3-5		

Під переходом від жорсткого до гнучкого ступеня керованості у першому варіанті методики навчання розуміємо перехід від безпосереднього керування навчальною діяльністю викладачем до самокерованості навчальною діяльністю студентами, тобто послаблення ступеня керованості навчальним процесом на кожному наступному етапі навчання. Таким чином, тут протиставляється поступовий перехід від керованого викладачем процесу навчання до відносно жорсткого ступеня керованості за участі викладача та студентів і до самостійної регуляції студентом власної перекладацької поведінки та визначення власних навчальних та професійних цілей у першому варіанті методики і керований викладачем процес навчання без послаблення керування діями студентів та постійною участю викладача у другому варіанті методики.

Для ефективного керування навчальним процесом та забезпечення зворотного зв'язку між студентами та викладачем проаналізовано науково обґрунтовані критерії оцінювання для визначення рівня розвитку ПК. Для підвищення ефективності контролю якості УПП важливим визначено контроль з боку викладача, само- та взаємооцінювання студентів за допомогою таких способів контролю: оцінювання за перспективами (з перспективи викладача, клієнта, слухача, перекладача та колеги-перекладача) та за критеріями; діагностична таблиця само- та взаємооцінювання, яка використовується після виконання кожного завдання, та контрольний лист

самооцінювання студентів, який заповнюється після кожного заняття і надає студентам відчуття позитивного результату, оскільки наочно показує їхній прогрес у навчанні УПП та формуванні ПК (див. табл. 7).

Таблиця 7

Загальні критерії оцінювання усного послідовного перекладу

Критеріїв оцінювання	Характеристики	Контрольована компетентність
Прагматичні (70%)	Переклад основної та детальної інформації	Стратегічна, психологічна
	Передача змісту тексту оригіналу в тексті перекладу та комунікативного наміру автора	
Лінгвістичні (20%)	Використання доцільних перекладацьких трансформацій та різноманіття мовних засобів	Стратегічна, Предметна
	Багатий лексичний запас у галузі	
Психологічні (10%)	Дотримання перекладачем загальних перекладацьких правил: відсутність самовиправлень та невмотивованих пауз; виразність та упевненість; використання одного перекладацького відповідника; витримка, рівновага та контакт з аудиторією	Стратегічна, навчально-пізнавальна, психологічна
Загальна кількість балів у разі умовно-оптимального виконання завдання: 100%		

Для перевірки гіпотези у вересні–жовтні 2013–2014 навчального року проведено передекспериментальний зріз основного експерименту, у якому брали участь 32 студенти першого семестру четвертого року навчання факультету лінгвістики «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Для визначення у студентів вихідного рівня сформованості ПК та рівня предметних знань у ГВЕ відновлювальної енергетики в межах передекспериментального зрізу використано формулу В.П. Беспалька. Аналіз результатів зрізу показав недостатній середній коефіцієнт навченості студентів: 0,52 в групі ЕГ 1; 0,59 – в ЕГ 2; 0,40 – в ЕГ 3; 0,37 – в ЕГ 4, що свідчило про доцільність початку навчання за двома варіантами методики. Вертикальний характер експерименту дав можливість порівняти рівень сформованості ПК за результатами перед- та післяекспериментального зрізів. Горизонтальний характер основного експерименту полягав у порівнянні двох варіантів навчання студентів УПП у ГВЕ.

Таблиця 8

Порівняння результатів перед- та післяекспериментальних зрізів

Індекс групи	Середньостатистичні показники		Приріст коефіцієнту навченості
	Передексп. Зріз	Післяексп. зріз	
Експериментальна група 1	0,52	0,79	0,27
Експериментальна група 3	0,40	0,72	0,32
Показники за I варіантом	0,46	0,75	0,29
Експериментальна група 2	0,59	0,80	0,21
Експериментальна група 4	0,37	0,73	0,36
Показники за II варіантом	0,48	0,76	0,28

Результати післяекспериментального зрізу у табл. 8, підтверджують, що навчання за обома варіантами методики сприяє значному приросту рівня сформованості ПК у студентів. Загалом коефіцієнт навченості у групах значно підвищився, а післяекспериментальний зріз показав приріст коефіцієнту навченості в середньому до 0,27. Для визначення ефективності одного з варіантів методики та достовірності одержаних результатів використано критерій ϕ^* – кутового перетворення Фішера. Здійснені обрахунки з використанням цього методу математичної статистики дозволяють стверджувати, що навчання за обома варіантами є ефективним, однак перший варіант підсилює рефлексивні здібності студентів, що дозволяє рекомендувати його до використання.

Результати експериментального навчання, що підтвердили ефективність розробленої методики, дають підстави рекомендувати її для навчання студентів мовних спеціальностей у ВНЗ України. Для ефективного застосування методики у навчальному процесі укладено методичні рекомендації для викладачів щодо організації та проведення навчання усного послідовного науково-технічного перекладу.

ВИСНОВКИ

В межах наукового дослідження теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено методику навчання УПНТП.

1. Проведений аналіз сучасного стану навчання УПП та підручників дав змогу зробити висновки про необхідність розробки методики навчання УПНТП з використанням автентичних навчальних матеріалів, сучасних джерел інформації та інноваційних засобів навчання, що чинитиме мотиваційний ефект на студентів.

Проведено аналіз особливостей психологічного змісту УПП та компонентів готовності студентів до навчання, що сприяло визначенню труднощів під час УПП, причин їх виникнення та рекомендацій щодо їх подальшого уникнення. Це уможливило розробку діагностичної таблиці само- та взаємооцінювання студентів, за якою після виконання УПП вони можуть визначати недоліки власних мисленнєвих механізмів та отримати рекомендації для покращення швидкості та якості УПП.

2. Визначено сутність поняття УПП в межах запропонованої методики – усний переклад тексту після слухового та, можливо, паралельного зорового, одноразового сприйняття, із записом чи без запису перекладацьким скорописом, що з огляду на стресовий перебіг перекладацької ситуації та особливості компонентів психологічного змісту УПП супроводжується складними умовами роботи мисленнєвих механізмів.

Для підвищення ефективності методики навчання проаналізовано та визначено компетентності, сформовані до початку навчання УПП (комунікативні та спеціальні) та компетентності, які формуються у процесі навчання УПП (предметна, стратегічна, навчально-пізнавальна, психологічна).

3. Проведений аналіз німецькомовних джерел у ГВЕ допоміг визначити особливості та різновиди наукового дискурсу, тематичні категорії у ГВЕ (одиниці вимірювання, електрична енергія, енергоефективність, енергетична політика, носії

енергії, відновлювальна енергетика, основні поняття, домашня техніка, ядерна енергетика, двигуни та електростанції, світло та освітлення, фізична основа, навколишнє середовище та екологія, термічний вплив) та характеристики понятійної бази, яка увійшла до змісту навчання УПП та слугувала для створення німецькомовного тлумачного та двомовного термінологічного словника.

4. На основі досліджених методичних, психологічних та педагогічних особливостей навчання розроблено підсистему вправ, реалізовану в комплексах вправ з урахуванням готовності студентів до навчання, в умовах поступового ускладнення вправ (від мікрореферування, абзацно-фразового перекладу та реферативного перекладу до УПП) та максимально наближеної до реальної перекладацької ситуації з підібраними технічними та нетехнічними навчальними матеріалами, що сприяє поступовому удосконаленню ПК та зменшенню стресу від навчання та виконання УПП шляхом орієнтації на зміст, а не на форму навчального матеріалу. Модель навчання УПП у ГВЕ відповідає вимогам кредитно-модульної системи та реалізується як окремий змістовий модуль «Усний послідовний переклад у галузі відновлювальної енергетики» в межах одного кредиту дисципліни «Усний двосторонній переклад» у першому семестрі четвертого року навчання.

5. Експериментально доведено ефективність розробленої у дисертації методики з використанням комплексів вправ зі зміною видів перекладу, які логічно передують УПП, з врахуванням готовності студентів до навчання у близьких до реальних умовах, з використанням ефективних способів контролю та оптимально ефективного ступеня керованості навчальним процесом. Проведена експериментальна перевірка ефективності розробленої методики виявила, що обидва її варіанти забезпечують значний прогрес рівня сформованості ПК, однак навчання за першим варіантом виявилось ефективнішим, оскільки підвищує здатність студентів до саморефлексії та сприяє самонавчанню.

Таким чином, результати експериментального навчання дають підстави рекомендувати методику до впровадження на мовних факультетах ВНЗ України. Проведене експериментальне дослідження дозволило укласти методичні рекомендації для викладачів щодо ефективного використання запропонованої методики навчання УПП.

Основні положення дисертації висвітлено в таких **публікаціях** автора:

Статтях:

1. Володько А. М. Компетентнісний підхід до навчання студентів-перекладачів усного перекладу науково-технічних текстів / А. М. Володько // Наукові записки. – Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія». – Вип. 23. – 2012. – С. 239–240.

2. Володько А. М. Етапи формування соціокультурної компетенції майбутніх перекладачів на основі контрастивного аналізу української та німецької культур / А. М. Володько // Наукові записки. – Вип. 104 (2). – Сер. : Філологічні науки (мовознавство): 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 440–443.

3. Володько А. М. Методичні передумови навчання майбутніх перекладачів усного перекладу науково-технічних текстів як виду мовленнєвої

діяльності [Електронний ресурс] / А. М. Володько // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельниц. : [б. в.], 2013. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_3

4. Володько А. М. Аналіз психологічних передумов навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. статей. – Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 3. – С. 140–145.

5. Володько А. М. Відбір та організація матеріалів для навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. Сер. 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. / ред. кол. : Н. В. Гузій (відп. ред.). – Вип. 25 (35) – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 70–74.

6. Володько А. М. Критерії оцінювання якості усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Дод. 1 до Вип. 36, Т. VI (66) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2015. – С. 97–104.

7. Володько А. М. Модель навчання усного послідовного науково-технічного перекладу майбутніх перекладачів / А. М. Володько // Іноземні мови. – № 3 (87). – 2016. – С. 25–29.

8. Володько А. М. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка / гол. ред. М. О. Носко. (Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка). – Вип. 141. – Чернігів : ЧНПУ, 2016. (Серія: Педагогічні науки). – С. 37–43.

9. Volodko A. Translation competence development as a learning objective / A. Volodko // The advanced science journal. – Torrance, CA, United States: Scireps Corporation, 2014. – Vol. 2014. – Issue 5. – P. 33–36.

Матеріалах конференцій:

10. Володько А. М. Професійно-орієнтоване навчання усного послідовного перекладу студентів-перекладачів за допомогою мережі Інтернет / А. М. Володько // Формула компетентності перекладача : Матеріали III Міжнар. наук.-методич. конф., 21 берез. 2012 р. – К.: НТУУ «КПІ». – С. 268–271.

11. Володько А. М. Передумови навчання усного науково-технічного перекладу майбутніх перекладачів в контексті інтеграції суспільних процесів / А. М. Володько // Вища освіта в Україні і Болонський процес: стан, проблеми і перспективи : Всеукраїн. наук.-практич. інтернет-конф., 03 груд. 2012 р. – Європейський університет. – С. 20–23.

12. Володько А. М. Вплив особливостей типів контекстів на перекладацький процес при навчанні усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Формула компетентності перекладача: Матеріали IV міжнар. наук.-методич. конф., 27 берез. 2013 р. – К. : НТУУ «КПІ». – С. 57–58.

13. Володько А. М. Основоположні аспекти вивчення складових

перекладацької компетентності / А. М. Володько // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі : Матеріали VI Міжнар. наук.-методич. конф., 21 лист. 2013 р. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2013. – С. 35–36.

14. Володько А. М. Засоби навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Іншомовна освіта у вищій технічній школі : методи, підходи, технології Матеріали III Міжнар. наук. конф., 11 груд. 2013 року. – К. : ТОВ «Дельта Корп», 2013. – С. 27–29.

15. Володько А. М. Актуальність використання ділової гри для навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Формула компетентності перекладача : Матеріали V Міжнар. наук.-метод. конф., 26 берез. 2014 р. – К. : НТУУ «КПІ». – С. 67–68.

16. Володько А. М. Інформаційні технології в навчанні усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Інформаційні технології в професійній діяльності : Матеріали VIII Всеукраїн. наук.-практич. конф., – Рівне : РВВ РДГУ. – 2014. – С. 57.

17. Володько А. М. Основні підходи до оцінювання якості усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Луганськ, 27–28 берез. 2014 р.). – Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2014. – С. 124–125.

18. Володько А. М. Групи вправ для навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця : Матеріали Всеукраїн. наук.-практич. конф. – Полтава : ПолтНТУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

19. Володько А. М. Класифікація умов виконання вправ для навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування : зб. наук. праць V Всеукраїн. наук.-практич. конф., 25–26 квіт. 2014 р. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2014. – С. 107–108.

20. Володько А. М. Види вправ для навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов : Матеріали IV Міжнар. наук.-практич. конф., 15–16 трав. 2014 р, ТНЕУ. – Тернопіль : Крок, 2014. – С. 197–199.

21. Володько А. М. Передумови та методи аналізу лексичного складу текстів у галузі відновлювальної енергетики при навчанні усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Іншомовна освіта у вищій технічній школі: методи, підходи, технології : Матеріали IV Міжнар. наук.-метод. конф., 28 жовт. 2014 року. – К. : ЦУЛ. – С. 18–19.

22. Володько А. М. Самооцінювання вмінь усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Іншомовна освіта у вищій технічній школі: методи, підходи, технології : Матеріали V Міжнар. наук.-метод. конф., 30 жовт. 2015 року. – К. : ЦУЛ. – С. 29–30.

23. Володько А. М. Особливості структури текстів під час навчання усного послідовного перекладу / А. М. Володько // Формула компетентності сучасного перекладача : Матеріали VII Міжнар. наук.-метод. конф., 23 берез. 2016 р. – К. : НТУУ «КПІ». – С. 46–49.

АНОТАЦІЯ

Володько А. М. Методика навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу (німецька та українська мови). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2018.

Дисертацію присвячено вирішенню проблеми навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу. На підставі аналізу наукової літератури та сучасного стану навчання майбутніх перекладачів у роботі теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено методику навчання усного послідовного науково-технічного перекладу з використанням ділової гри та з врахуванням готовності студентів до навчання та виконання завдань, що імітують реальну професійну перекладацьку ситуацію проблемного та проблемно-пошукового характеру. Конкретизовано цілі та складники змісту навчання усного послідовного перекладу студентами четвертого курсу. Уточнено та сформульовано власне визначення понять “усний послідовний переклад” та “навчання усного послідовного перекладу” у підготовці студентів мовних спеціальностей вищого навчального закладу.

Досліджено компоненти перекладацької компетентності, які сформовані до початку навчання та формуються під час навчання усного послідовного перекладу. Проаналізовано особливості усного послідовного науково-технічного перекладу. Визначено компоненти психологічного змісту усного послідовного перекладу та компоненти готовності студентів до навчання усного послідовного перекладу. Досліджено особливості наукового дискурсу, проведено лінгвістичний аналіз автентичних текстів та обґрунтовано необхідність використання автентичних АВМ та текстів для підвищення ефективності навчання.

У межах дослідження уточнено етапи, розроблено підсистему вправ і модель навчання усного послідовного науково-технічного перекладу. Ефективність впровадженої методики навчання перевірено та доведено експериментально. Сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх перекладачів усного послідовного науково-технічного перекладу.

Ключові слова: майбутні перекладачі, усний послідовний переклад, усний послідовний науково-технічний переклад, перекладацька компетентність, готовність до навчання.

АННОТАЦИЯ

Володько А. Н. Методика обучения будущих переводчиков устному последовательному научно-техническому переводу (немецкий и украинский языки). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения: германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2018.

Диссертация посвящена решению проблемы обучения будущих переводчиков устному последовательному научно-техническому переводу. На основании анализа научной литературы и современного состояния обучения будущих переводчиков в работе теоретически обоснована, практически разработана и экспериментально проверена методика обучения устному последовательному научно-техническому переводу с использованием деловой игры и с учетом готовности студентов к обучению и выполнением задач, имитирующих реальную профессиональную переводческую ситуацию проблемного и проблемно-поискового характера. Конкретизированы цели и составляющие содержания обучения устному последовательному переводу студентами четвертого курса. Уточнено и сформулировано собственное определение понятий "устный последовательный перевод" и «обучение устному последовательному переводу» в подготовке студентов языковых специальностей высшего учебного заведения.

Исследованы компоненты переводческой компетентности, которые сформированы до начала обучения и формируются во время обучения устному последовательному переводу. Проанализированы особенности устного последовательного научно-технического перевода. Определены компоненты психологического содержания устного последовательного перевода и компоненты готовности студентов к обучению устному последовательному переводу. Исследованы особенности научного дискурса, проведен лингвистический анализ аутентичных текстов и обоснована необходимость использования аутентичных аудио-визуальных образцов и текстов для повышения эффективности обучения.

Профессиональная цель обучения устному последовательному переводу предполагает демонстрацию студентам реальных переводческих ситуаций и изучение структуры и жанров научного дискурса с последующим выполнением устного последовательного перевода в сфере возобновляемой энергетики. Достижение практической цели предусматривает развитие и совершенствование переводческой компетентности. Проанализирована воспитательная цель обучения, которая определена учебно-познавательной и психологической компетентностями и реализуется путем решения задач проблемного и проблемно-поискового характера и выполнения задач, которые имитируют реальную профессиональную переводческую ситуацию. Сформулирована образовательная цель, которая реализуется на основе

материалов обучения и предполагает овладение предметной и стратегической компетентностью, а именно, общенаучными и специальными знаниями терминологии в отрасли возобновляемой энергетики и факторам влияния на качество перевода. Выявлены основные характеристики развивающей цели обучения, которая базируется на развитии учебно-познавательной и психологической компетентности на основе мотивации студентов к саморегулированию учебного процесса. Это способствует саморефлексии, совершенствованию умений самостоятельной работы, подготовки к выполнению устного последовательного перевода посредством использования информационных технологий и самостоятельно определять недостатки собственных механизмов, которые влияют на перевод, для улучшения скорости и качества переводов. Описаны этапы приобретения знаний, формирования навыков и развития умений в пределах двухуровневой подсистемы допереводческих и собственно переводческих упражнений.

Обоснованы максимально эффективные способы взаимодействия студентов и преподавателя в процессе обучения устному последовательному переводу – коммуникативно-игровой с использованием игровых приемов с элементами соревнования и перевоплощения. Акцентируется внимание на важности роли игровой и информационно-коммуникационной технологий обучения во время обучения будущих переводчиков УПП.

В рамках исследования уточнены этапы, разработана подсистема упражнений и модель обучения устному последовательному научно-техническому переводу. Эффективность внедренной методики обучения проверено и доказано экспериментально. Сформулированы методические рекомендации по обучению будущих переводчиков устному последовательному научно-техническому переводу.

Ключевые слова: будущие переводчики, устный последовательный перевод, устный последовательный научно-технический перевод, переводческая компетентность, готовность к обучению.

RESUME

Volodko A. M. Methodology of Teaching Future Interpreters Consecutive Scientific and Technical Interpreting (German and Ukrainian). – As a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Specialty 13.00.02 – Teaching Theory and Methodology: Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University of Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2018.

The thesis provides theoretical substantiation and practical elaboration of the methodology of teaching future interpreters consecutive scientific and technical interpreting. The author defines the concept of “consecutive interpreting” and “teaching consecutive interpreting”.

Detailed analysis has been made in terms of the components of communicative and special competences developed prior to learning consecutive interpreting, as well as the

competences included into the student's translation competence being formed during the study have been analyzed. The knowledge and abilities considered to be the most important in the course of learning activities organization have been specified. The author considers the interconnection of the learning objectives and the components of translation competence. Knowledge, skills and abilities of students have been characterized according to their pertaining to the practical, instructional, educational and developmental purpose. Based on the analysis of competences and their components, the skills to be developed within the exercise system have been determined.

The features of consecutive scientific and technical interpreting are analyzed. The components of the psychological content of consecutive interpreting and the components of the interpreting readiness are determined. The features of the scientific discourse have been studied, the authentic texts have been analyzed and the necessity of using authentic audio-visual samples and texts to improve the effectiveness of teaching is justified.

Within the framework of the study, the stages have been clarified; an exercise subsystem and a model for teaching consecutive scientific and technical interpreting have been developed. The effectiveness of the implemented training methodology has been verified and proved experimentally. The methodological recommendations for the training of future interpreters of consecutive scientific and technical interpreting have been suggested.

Key words: future interpreters, consecutive interpreting, consecutive scientific and technical consecutive interpreting, translation competence, interpreting_readiness.